

18.

Wartość życia człowieka w aspekcie społecznym

I. PROSPEKT WARTOŚCI

1.1. CEL OGÓLNY

Rozwój społeczny

1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY

Patriotyzm

1.3. CEL WYCHOWAWCZY

Miłość i poszanowanie własnego narodu

1.4. PROPONOWANE TEMATY

- Tożsamość buduje się poprzez przynależność do rodziny, narodu i państwa.

- Jako osoba, jestem częścią danego społeczeństwa¹.
- Przenoszenie miłości własnej i miłości rodziny na miłość do ojczyzny.

1.5. ZADANIA DLA UCZNIA, SAMOWYCHOWANIE

Normy

- Przynależność do określonej grupy społecznej, do określonego narodu.
- Życie w społeczności uczy odpowiedzialności.
- Naród jest podstawą życia społecznego.
- Kultura, język, religia są podstawą trwania danego narodu.

Zasady

- Rozwijam stałą łączność – pomiędzy sobą, rodziną, grupą społeczną i całym narodem.
- Przynależność do grupy społecznej oducza mnie egoizmu i rozwija we mnie cechy bezinteresowności i uczynności wobec drugiego człowieka.
- Emocjonalną postawę do ojczyzny rozwijam poprzez szacunek dla kultury, poprzez znajomość mojej historii i poczucie solidarności z jej mieszkańcami.
- Szczycę się moją przynależnością do narodu polskiego.

1.6. ZADANIA DLA RODZICÓW

Normy

- Trzeba pielęgnować poczucie przynależności do własnego narodu i silnej z nim więzi².

¹ „Osoba ludzka z głębi swej natury jest istotą społeczną, ponieważ takiej pragnął Bóg, który ją stworzył. Rzeczywiście, natura człowieka jawi się jako natura istoty, która odpowiada na swoje potrzeby zgodnie z podmiotowością relacyjną, a więc na sposób bytu wolnego i odpowiedzialnego, uznającego konieczność łączenia się i współpracy ze swoimi bliźnimi oraz zdolnego do współpracy z nimi w porządku poznania i miłości. Społeczność jest pewną grupą osób powiązanych w sposób organiczny zasadą jedności, która przekracza każdą z nich. (...) Bóg nie stworzył człowieka jako istoty samotnej, lecz pragnął, by był istotą społeczną.” KNSK 149.

² „Ta wspólnota wiernych, obdarzona bogactwem kulturowym własnego narodu, powinna głęboko zapuszczać korzenie w lud.” DM 15.

- Należy bronić polskości w swojej rodzinie³ i narodzie.
- Każdy człowiek rodzi się i pozostaje w naturalnym związku ze swoim narodem.

Zasady

- Potrafię rozmawiać z dzieckiem na tematy związane z wartościami narodowymi Polaków.
- Nieustannie poznaję kulturę i historię narodu polskiego.
- Wspólnie z dzieckiem uczestniczę w uroczystościach patriotycznych.
- Wspólnie z dzieckiem poznaję własny kraj poprzez wycieczki krajoznawcze.

1.7. ZADANIA DLA SZKOŁY, WYCHOWAWCY

Normy

- Każdy przynależy do określonego narodu.
- Wartości narodowe kształtują osobowość człowieka.
- Wartości narodowe są niezbędne w procesie wychowawczym.

Zasady

- Szkoła organizuje uroczystości o charakterze narodowym, patriotycznym.
- Tworzymy programy szkolne nastawione na rozwój kultury narodowej: języka, znajomości historii, kultury, procesów politycznych, społecznych i gospodarczych.
- Jako wychowawca, poprzez swoją postawę, ukazuję, na czym polega bycie prawdziwym patriotą.
- Szkoła organizuje konkursy wiedzy o Polsce (historyczne, geograficzne, polonistyczne i inne).

1.8. SPOSÓB REALIZACJI

Zadaniem uczniów jest wykonanie swojego klasowego sztandaru. Każdy wychowanek wybiera lub tworzy własny symbol – pochodzący z historii, kultury, literatury i tradycji – który jest mu w jakiś sposób bliski, np. związany z dzie-

³ „Naród jest wielką rodziną rodzin. To pierwsza społeczność, z którą spotykamy się w rodzinie. Do narodu wprowadza nas rodzina; w rodzinie otrzymujemy gotowy dar języka ojczystego.” S. Wyszyński, *Niedobrze być człowiekowi samemu*, w: *Człowiek – osoba – pleć*, dz. cyt., s. 64.

jami jego rodziny lub regionu. Wszystkie symbole umieszcza się na sztandarze. Przy tej okazji nauczyciel może prowadzić z uczniami dyskusję na temat tożsamości narodowej. Warto poruszyć wątek Polaków przebywających na emigracji i ich tęsknoty za ojczyzną.

1.9. OSIĄGNIĘCIA, EFEKTY

Wypracowuje się poczucie przynależności do narodu polskiego o bogatej kulturze, języku, historii i wartościach⁴. Uczniowie znają polski hymn, polskie symbole narodowe, bronią wartości narodowych, uczestniczą w uroczystościach i świętach narodowych. Dbają o rozwój polskiej kultury. Utożsamiają się z narodem polskim, pomimo istnienia różnic regionalnych⁵.

1.10. ZAGROŻENIA

Młodemu pokoleniu grozi poczucie zagubienia w społeczeństwie, brakuje mu wtedy umiejętności utożsamiania się z wartościami narodowymi. Istnieje ryzyko nieznajomości historii, tradycji, kultury politycznej i gospodarczej narodu polskiego. W rezultacie poszukuje się samorealizacji w innych kulturach lub subkulturach.

II. PEDAGOG

2.1. TREŚĆ MATERIAŁU

Dziecko na początku edukacji szkolnej poznaje symbole i tradycje patriotyczne. Czuje się włączone we wspólnotę narodową poprzez uczestnictwo w obcho-

⁴ „Naród, bowiem jest tą wielką wspólnotą ludzi, których łączą różne spoiwa, ale nade wszystko kultura. Naród istnieje z kultury i dla kultury”. Jan Paweł II, *Przemówienie w UNESCO*, Paryż, (2.06.1980), w: tegoż, *Wiara i kultura*, dz. cyt., s. 74.

⁵ „Często do rodziny naturalnej przyrównujemy naród. Żyje on w tym domu, którego ściany zakreslają granice państwa, a także żyje w rozproszeniu na różnych kontynentach poza granicami, ale czując tę niezwykłą więź z wszystkimi tymi, którzy są w ojczystym domu. Wszyscy odpowiedzialni są za te granice i za ten wewnętrzny ład i więź wszystkich dzieci jednego narodu: i tych błędzących, i tych gniewających się. I tu, jak w rodzinie zdarzają się kłótnie i swary: jedni marnotrawią, a drudzy muszą nadrobić; jedni dają zgorszenie, drudzy świecą przykładem wzorowego życia. Ważne jest to poczucie odpowiedzialności, aby nie wystawiać narodowej rodziny na pośmiewisko sąsiadów”. J. Glemp, *Prymas Polski do...*, dz. cyt., s. 82.

dach świąt narodowych. Podstawa programowa w klasie pierwszej zakłada, że uczniowie znają polski hymn oraz polskie symbole narodowe, jak również uczestniczą w uroczystościach i świątach narodowych. Pierwsze lata edukacji szkolnej to także poznawanie polskiej kultury w różnych jej wymiarach.

2.2. LITERATURA WYBRANA Z KOMENTARZEM

Władysław Bełza (1847-1913), polski poeta neoromantyczny, piszący w duchu patriotycznym, piewca polskości, animator życia kulturalnego i oświatowego. Pisał głównie lirykę społeczno-patriotyczną. Wydał zbiory wierszy: *Z wiosny*, *Pieśni liryczne*, *Z doli i niedoli*. Wiele jego patriotyczno-wychowawczych wierszy było skierowanych do polskiej młodzieży i dzieci np.: *Cnoty kardynalne*. Najbardziej znany wiersz Bełzy to *Katechizm polskiego dziecka*, zaczynający się słowami: – Kto ty jesteś? – Polak mały.

Katechizm polskiego dziecka

- Kto ty jesteś?
 - Polak mały.
- Jaki znak twój?
 - Orzeł biały.
- Gdzie ty mieszkasz?
 - Między swemi.

- W jakim kraju?
 - W polskiej ziemi.
- Czym ta ziemia?
 - Mą ojczyzną.
- Czym zdobyta?
 - Krwią i blizną.
- Czy ją kochasz?
 - Kocham szczerze.
- A w co wierzysz?
 - W Polskę wierzę.
- Coś ty dla niej?
 - Wdzięczne dziecię.
- Coś jej winien?
 - Oddać życie.

Zmiana pierwszej zwrotki dla dziewcząt:

- Kto ty jesteś?
 - Polka mała.
- Jaki znak twój?
 - Lilia biała.

W. Belza, *Katechizm polskiego dziecka*, w: tegoż, *Katechizm polskiego dziecka*, wyd. Nortom, Wrocław 2014, s. 3-4.

O celu Polaka
 Polaka celem:
 Skrucha przed Bogiem
 Mir z przyjacielem,
 A walka z wrogiem.
 Cześć dla siwizny,
 Czyste sumienie,
 Miłość Ojczyzny
 I poświęcenie.
 Chętnie krew własną,
 Dać w dobrej sprawie,
 Zacnie i jasno
 Dążyć ku sławie.
 Umieć na progu
 Złożyć urazy,
 Mieć ufność w Bogu
 I żyć bez skazy.
 Trudy i znoje
 Znosić z weselem,
 To, dzieci moje,
 Polaka celem.

W. Belza, *O celu Polaka*, w: tegoż, *Katechizm polskiego dziecka*, dz. cyt., s. 7.

Zacytowane utwory Władysława Belzy pochodzą ze zbioru wierszy patriotycznych: *Katechizm polskiego dziecka*. Mają podobną wymowę i charakter. Autor chciał podnieść na duchu młodych Polaków, przypomnieć im o wspólnocie, w której się wychowują, i z której pochodzą. Bardzo ważne dla autora było powstrzymanie wynaradawiania młodego pokolenia, którego próbowali dokonać zaborcy. Autor przypomina, że jesteśmy Polakami i uświadamia, co stanowi naszą tożsamość narodową, jak również jakimi wartościami pragną się kierować Polacy. Są to: szacunek dla starszych, odwaga, umiłowanie wolności i pokora. Owa tożsamość jest głęboko osadzona w chrześcijaństwie i związana z osobistą religijnością.

III. NAUCZANIE RELIGIJNE

3.1. NAUCZANIE PAPIESKIE

Otrzymując wiarę i dziedzicząc wartości i treści, jakie składają się na całość kultury własnego społeczeństwa, dziejów własnego narodu, każdy i każda z was zostaje duchowo obdarowany w samym swoim indywidualnym człowieczeństwie.(...) Nie możemy wobec tego dziedzictwa zachowywać postawy biernej czy wręcz marnotrawnej. (...) Musimy uczynić wszystko, na co nas stać, aby to duchowe dziedzictwo przejąć, potwierdzić, utrzymać i pomnożyć.

PS 11.

Katolicka nauka społeczna mówi w tym przypadku o społecznościach „naturalnych”, aby wskazać na szczególny związek zarówno rodziny, jak i narodu z naturą człowieka, która ma charakter społeczny. Podstawowe drogi tworzenia się wszelkich społeczności prowadzą przez rodzinę i co do tego nie można mieć żadnych wątpliwości.

Jan Paweł II, *Pamięć i tożsamość*, wyd. Znak, Kraków 2005, s. 73.

Ponieważ jednak moja troska o duchowe i materialne dobro obejmuje wszystkich ludzi bez żadnej różnicy, uważam za swoją powinność przypomnienie z naciskiem niektórych obowiązków ciężących na ludziach odpowiedzialnych za los narodów. Brak świadomości tych obowiązków musi prowadzić do zachwiania międzynarodowego ładu i – raz jeszcze – do oddania człowieka władzy tylko ludzkiej. (...) Prawo narodów i gwarantujące to prawo instytucje stanowią niezastąpione punkty odniesienia i bronią równej godności wszystkich ludów i osób.

Jan Paweł II, List *Anco-
ra una volta*, (7.09.1989),
4, w: tegoż, *Dzieła ze-
brane*, t. 3: Listy, dz. cyt.

Jeśli ktoś czasem mówi do drugiego: „Idź do domu, jesteś bezużyteczny”, jest to nieprawda, bo nikt nie jest bezużyteczny w Kościele, wszyscy jesteśmy niezbędni, by zbudować tę Świątynię. Nikt nie jest drugorzędny. Nikt nie jest najważniejszy w Kościele, wszyscy jesteśmy równi w oczach Boga. (...) Nikt nie jest bezimienny: Wszyscy tworzymy i budujemy Kościół. Zachęca nas to także do refleksji nad faktem, że jeśli brakuje cegielki naszego życia chrześcijańskiego, brakuje czegoś pięknemu Kościoła. Niektórzy mówią: „Ja z Kościołem nie mam nic wspólnego”, ale w ten sposób odpada cegielka jednego życia z tej pięknej Świątyni. Nikt nie może sobie pójść, wszyscy musimy wносить w Kościół nasze życie, nasze serce, naszą miłość, naszą myśl, naszą pracę: wszyscy razem.

Franciszek, *Audiencia
generalna*, (26.06.2013),
w: *Alfabet Franciszka*,
dz. cyt., s. 17.

3.2. PISMO ŚWIĘTE

Nikt zaś z nas nie żyje dla siebie i nikt nie umiera dla siebie: jeżeli bowiem żyjemy, żyjemy dla Pana; jeżeli zaś umieramy, umieramy dla Pana. I w życiu więc, i w śmierci należymy do Pana. Po to bowiem Chrystus umarł i powrócił do życia, by zapanować tak nad umarłymi, jak nad żywymi. Dlaczego więc ty potępiasz swego brata? Albo dlaczego gardzisz swoim bratem? Wszyscy przecież staniemy przed trybunałem Boga. Napisane jest, bowiem: Na moje życie – mówi Pan – przede Mną zegniesz się wszelkie kolano. A każdy język wielbić będzie Boga. Tak, więc każdy z nas o sobie samym zda sprawę Bogu (Rz 14,7-12).

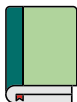

3.3. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Czwarte przykazanie naświetla także inne związki w społeczeństwie. W naszych braciach i siostrach widzimy dzieci naszych rodziców; w naszych kuzynach – potomków naszych przodków; w naszych współobywatelach – synów naszej ojczyzny; w ochrzczonych – dzieci naszej matki, Kościoła; w każdej osobie ludzkiej – syna lub córkę tego, który chce być nazywany „naszym Ojcem”. Dlatego więc nasze związki z bliźnim mają charakter osobowy. Bliźni jest nie tylko „jednostką” zbiorowości ludzkiej, ale jest „kims”, kto z racji swojego wiadomego pochodzenia zasługuje na szczególną uwagę i szacunek (KKK 2212).

Por. KKK 2199; 2239.

IV. LITERATURA PRZEDMIOTU

- Człowiek – osoba – płeć*, red. M. Wójcik, wyd. Fundacja „Pomoc Rodzinie”, Łomianki 1998.
- Dekalog dla Polaków*, red. T. Balon-Mrocza, A. Chudzińska, A. Kendziak, wyd. Dom Wydawniczy Rafael, Kraków 2006.
- Franciszek, Audiencja generalna, (26.06.2013), w: *Alfabet Franciszka*, oprac. P. Żyłka, Wydawnictwo WAM, Kraków 2013, s. 17.
- Glemp J., *Prymas Polski do młodzieży. Katechizm nie tylko dla bierzmowanych*, wyd. Bonum, Przybyszew 2006.
- Jan Paweł II, Encyklika *Dives in misericordia*, (30.11.1980), w: tegoż, *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 1, red. S. Małysiak, Wydawnictwo Świętego Stanisława BM Archidiecezji Krakowskiej, Kraków 1996, s. 57-99.
- Jan Paweł II, List *Ancora una volta*, (7.09.1989), w: tegoż, *Dzieła zebrane*, t. 3: *Listy*, red. P. Ptasznik, Wydawnictwo M, Kraków 2007, s. 16-18.
- Jan Paweł II, List do młodych *Parati semper*, (31.03.1985), w: tegoż, *Dzieła zebrane*, t. 3: *Listy*, red. P. Ptasznik, Wydawnictwo M, Kraków 2007, s. 251-275.
- Jan Paweł II, *Pamięć i tożsamość*, wyd. Znak, Kraków 2005.

- Jan Paweł II, Przemówienie w UNESCO, Paryż, (2.06.1980), w: tegoż, *Wiara i kultura*, red. M. Radwan, T. Gorzkula, K. Cywińska, wyd. Fundacja Jana Pawła II, Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej, Rzym 1986.
- Papieska Rada Iustitia et Pax. Kompendium Nauki Społecznej Kościoła*, red. K. Ryczan, J. Kupny, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2005.
- Salij J., *Patriotyzm dzisiaj*, wyd. W drodze, Poznań 2005.
- Szkoła miejscem kształtowania postawy patriotycznej: szkoła katolicka u progu trzeciego tysiąclecia*, red. J.P. Cichocka, wyd. Tygodnik Katolicki „Niedziela”, Częstochowa 1998.
- Woroniecki J., *O narodzie i państwie*, wyd. Instytut Edukacji Narodowej, Lublin 2004.
- Wyszyński S., *Jedna jest Polska. Wybór przemówień i kazań*, wyd. Soli Deo, Warszawa 2017.
- Wyszyński S., *Kamienie wołać będą. Dla upamiętnienia 50. rocznicy Powstania Warszawskiego*, wyd. Soli Deo, Warszawa 1994.
- Wyszyński S., *Kocham Ojczyznę więcej niż własne serce*, wyd. Edycja Świętego Pawła, Częstochowa 2020.
- Wyszyński S., *Zagon polskiej ziemi. Odpowiedzialność za ziemię i godność pracy na roli*, Instytut Wydawniczy Pax, Warszawa 2003.

